

ברכות ה

משה שווערד

1. שערים מצ' בהל'

דף ה. לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר נצחו מוטב כו' ואם לאו יעסוק בתורה שנא' אמרו כלבכם ועל משככם. כתב בציונים לתורה (יב:) דמוכח מכאן שהמשב דברי תורה כלבכו נקרא עוסק בתורה, מרמייתי על יעסוק בתורה הקרא ד"אמרו כלבכם". ומשמע מזה דגם ע"י ההורו מקיים מצות ת"ת. ועי' בשו"ע (ארי"ח סי' מז ס"ג, וס"ד) דהמהרהר בד"ת א"צ לברך ברכת התורה, אבל הכותב ד"ת אע"פ שאינו קורא צריך לברך. ובמפרשים שם הקשו

2. צל"ח על ברכות דף ה/א

עולם ירגיז וכו' נצחו מוטב וכו'. נלע"ד דארבע דברים שחישב כאן דהיינו ירגיז וכו' יעסוק בתורה יקרא ק"ש יזכור יום המיתה, ולכאורה קשה כיון שהזכרת יום המיתה הוא היותר מועיל לנצחו, יזכור לו תיכף יום המיתה...

3. גליוני מגזת חו (בשם ספר מראה יחזקאל)

הכתוב (ישעי' כ"ב י"ג) "הרג בקר ושחט צאן אכול בשר ושחט יין אכול ושתו כי מחר נמות". וכמאמר חז"ל (שבת ל"א ע"ב) עה"פ (תהלים מ"ט י"ד) זה דרכם כסל למו, יודעין רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם".	אך לאור האמור יובנו הדברים הדק היטב, כי מי שעושה מלחמה עם יצור ועוסק בתורה וקורא קריאת שמע, הרי כל מגמתו וחפצו להכנס לטרקלין של עולם הבא אשר שעה אחת של קרות רוח שם יפה מכל חיי העולם הזה, אדם כזה גם יודע שיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, לכן הוא מזדוה להתקין עצמו בפרוודור. וכנגד היצר הרע המפריע לו בדרכו הוא מתחכם כנגדו בעצה שנתנו חז"ל שיוכיר לעצמו יום המיתה, כשיתבונן באחריותו ויזכר שאינו יודע מתי ימות, יכנס בו פחד שמא יבא לעולם הבא בלתי מתוקן ולא יוכל להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו, ועי"ז יתגבר על יצרו.	נמצא כי הזכרת יום המיתה אם היתה עצה יעילה נגד היצר הרע הרי לפעמים יש בה חסרון מצד התופעות השליליות שיש בה. על כך נרמז הכתוב (דברים י"א כ"ו) "ראה אנכי נתון לפניכם היום ברכה וקללה - "היום" הוא היום הידוע המורה על יום המיתה שהיא כתבלין נגד היצר הרע, ועל כך אומר הכתוב "ראה אנכי נתון לפניכם היום" - התורה הקדושה נוגנת עצה של הזכרת יום המיתה כתבלין נגד היצר הרע, ברם, כתבלין זה טומנת בקרבה "ברכה וקללה" - שמחד הרי היא ברכה שמשתתף היא תאות האדם ומבטלת יצר הרע ממנו, ומאידך יש בה גם קללה שלפעמים עלולה עצה זו להחטיא המטרה ולהביא את האדם לידי חטא, ואף אם תועיל לו להינצל מן היצר הרי יש בה גם תופעות שליליות שמביאים את האדם לידי עצבות ומרה שחורה, ולכן מומלץ לאדם להתגבר נגד יצרו ע"י תורה וקריאת שמע, ואם לא עלתה לו אזי יזכיר לו יום המיתה, ובודאי יעמוד לו להינצל מיצרו.
וסכאן כי אין ערובה להזכרת יום המיתה שעל ידה ינצל האדם מן היצר, וזכרון יום המיתה אינו תרופת פלא לביטול התאוות, אלא זכרון לעורר את האדם שישים לב לכך שיש קץ לימיו עלי אדמות, וממילא הרואה בעולם הזה ובתאוותיו את עיקר מגמת חייו ועומד לרשותו רק פרק זמן מוגבל, יתרועע ויתאמץ לחטוף ולהשיג כמה שיותר בהן שהוא עדיין חי להוסיף תאוה על תאוה, כך לפעמים עלולה עצה זו להחטיא המטרה.	אבל עשו הרשע שבריא לבו כאלם וחלב על כסליו יודע הוא שימות ולפיכך תאב הוא להרג בקר ולשחוט צאן לאכול בשר ולשתות יין - "אכול ושתו כי מחר נמות". וזה מה שאמר עשו: "הנני הולך למות" אחרי שהמליך עליו את הקנאה והתאוה והכבוד והרציא את עצמו מן העולם, ומכיון שידע רשע זה שדרכו למיתה, אמר לנפשו: הואיל וכבר באתי לידי כך אלך ליהנות מהעולם הזה, ולמה זה לי בכורה...	אבל עשו הרשע שבריא לבו כאלם וחלב על כסליו יודע הוא שימות ולפיכך תאב הוא להרג בקר ולשחוט צאן לאכול בשר ולשתות יין - "אכול ושתו כי מחר נמות". וזה מה שאמר עשו: "הנני הולך למות" אחרי שהמליך עליו את הקנאה והתאוה והכבוד והרציא את עצמו מן העולם, ומכיון שידע רשע זה שדרכו למיתה, אמר לנפשו: הואיל וכבר באתי לידי כך אלך ליהנות מהעולם הזה, ולמה זה לי בכורה...

4. הגהות וחדושים סתם הרב הגאון כי מחדד א'עזר משה הלוי הורוויץ שליטא אברק פנסק

יש לנו לדעת גם כן קרח לפניך זה: שם חדם מוכר חפץ כו' . חבל הקב"ה נתן להם חורה ובמת כו' . איש הדמיון . דמוכר חפץ נחמד ממנו כחפץ . משא"כ פ"י נתנית בתורה לא נחמד כקב"ה כלום . וגם צ"ד כשאלמד להנניח איש עני . ומתבאר ע"פ מיר ר"פ ראה דנתינת בתורה מחר גם כהנהגת שלנו . וא"כ כו' דומיא דמסירת חפץ שם שאלמד

5. הגהות מהרי"ץ חיות

דף ה ע"א גמרא מלמד שכולם ניתנו למשה תמימי . ג"כ ע"י ירושלמי פ"ב דפילה ופ"ק דתגינה תלמד שהראה הקב"ה למשה מה שחלמיד וחיך עחיד לחדש היינו הקב"ה מחר לתשה מדוח מדרשית והתאמים תולאים מכללים אלו חולדות וענפים שונים ולומדים לחוס מן המפורש וכל פסטיט אלטו הוא מונחים בכלל: ע"ב גמרא ואין אמת אלא חורה שנאמר אמת קיה ואל תמכור .

6. ספר נפש החיים - שער ד - פרק כט

כן להיפוך ח"ו עון ביטול תורה הוא ג"כ כנגד כולם, כי בעברו על אחת ממצות ה', נפגם רק אותו האבר או הגיד לבד המכוון נגדה, שהחיות של הקדושה ואור העליון סוד שם הוי"ה יתברך השורה על כל אבר מסתלקת הימנו ח"ו, ומותא דס"א שריה בי ר"ל, ונעשה בעל מום חסר מאותו אבר - אבל בעון ביטול תורה ח"ו הוא פוגם את כל אבריו וגידיו וכל כחותיו כולם, וחיות הקדושה של כל גופו מסתלקת והוא נעשה תיכף כמת ממש שאין לו שום חיות ח"ו, כמ"ש, "כי הוא חייך" וכו', וכשארז"ל (ע"ז ג' ע"ב), מאי דכתיב, "ותעשה אדם כדגי הים" למה נמשלו בני אדם לדגי הים? לומר לך מה דגים שבים כיון שפורשין מן המים מיד מתים כך ב"א כיון שפורשין מן התורה מיד מתים, ((כך היא גרסת הילקוט חבקוק רמז תקס"ב על פסוק הנ"ל)): וברע"מ (ס"פ שמיני), (=מה נוני ימא חיותן במיא - אוף ת"ח מארי מתני' חיותיהו באורייתא ואי אתפרשו מנה מיד מתים) [מה דגי הים חיותם במים - אף תלמידי חכמים בעלי המשנה חיותם בתורה ואם פורשים ממנה מיד מתים], וזשרז"ל (ברכות ה' א), אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, ולכאורה יפלא כיון שיש בידו עון ביטול תורה ח"ו הלא אין לך מצא יותר מזה ואיך אמר ולא מצא? אמנם כבר נזהר רש"י ז"ל מזה במה שפירש שם שלא מצא עון שיהיו ראויין היסורין הללו לבא עליו, והוא כי מדתו יתברך שפועל אדם ישלם מדה כנגד מדה, שאותו האבר שקלקל ופגם בחטאו על אותו האבר עצמו מביא עליו יסורין, ותכלית כוונתו יתברך בזה כדי שמתוך היסורין יבין האדם וידע על איזה חטא באו, וישיב אל לבו להיות מודה ועוזב ושב ורפא לו, ז"ש שאם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו ויבין דרכו מתוך היסורין, ואם פשפש ולא מצא בידו עון אשר חטא באותו אבר ובאותו אופן שיהיו ראויין היסורין הללו דוקא לבא עליו מדה כנגד מדה, יתלה בביטול תורה כי בעון ביטול תורה לא שייך מדה כנגד מדה, כי ביטולה ח"ו הוא נוגע לכל גופו איזה מקום ואיזה אבר שיהיה כנ"ל:

7. פנינים משולחן הגר"א (עמ' רד)

= ו.ז. ודברת במ.

איתא בגמרא "אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו וכו', פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה וכו'" (ברכות ה, א).

לכאורה הקושיה מפורסמת, הלא ביטול תורה היא עבירה ממצוות עשה ולא תעשה. מצות עשה - "ודברת במ, ולא בדברים בטלים" (וימא יט, ב), ולא תעשה - "כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר" (קהלת א, ח), פירוש, אינו רשאי, כמו "לא תוכל לאכול בשעריך" (להלן י, ב), ואיך שייך לומר "פשפש ולא מצא".

ופירש אאמור"ר ז"ל, שזאת גופא יתלה בחטא ואשמה, מה שלא מצא בעסקיו עול, הלא אין צדיק בארץ וגו'. אלא ששגגת תלמוד עולה זדון (אבות פ"ד מ"ב), ויען שלא למד לכן אינו יודע

8. אור גדליהו (מועדים עמ' 26)

כבר אמרנו שיקר עבודה היום הוא ציטור הרע, וציטור הרע פירושו הוא, שמפריד הרע מהטוב, ומכניס החלק הטוב לקדושה, ומצטר הרע שנשאר, וזהו עבודה האדם בזה היום לצטר הרע שצקרבו, ולכן עיקר עבודה היום הוא שישוב האדם על חטאיו, שפ"י תשובה הוא מצטר הרע. ותשובה הוא לאו דוקא על החטאים, שגם על המצוות שפשה שייך ג"כ תשובה, שאם עשאים עם איזה נגיעה ופני, אז מצטרב צהמלוה חלק רע, ולריך לצטר הטוב מהרע, שישאר המלוה נקי מכל סיג ופגם, וכמו שמפרש הגר"א דברי

נקי מכל סיג ופגם, וכמו שמפרש הגר"א דברי הגמרא (ברכות ה.) אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, ויש שם גירסא ימשמש במעשיו, שיפשפש במעשיו קאי על החטאים והדברים רעים שפשה, וחון מזה לריך הוא למשמש המצוות שפשה לראות אם הם שלימים, אם אין בהם חטובות של רע, וזהו עבודה היום לצטר הטוב מהרע ולצטר הרע, וצמספיק נקרא זה צמס נסירה הרע, להפריד הרע מהטוב.

9. ספר שערי תשובה - שער ראשון אות מז

העיקר השבעה עשר לרדוף פעולת החסד והאמת, כענין שנאמר (משלי טז, ו): בחסד ואמת יכופר עון וביראת ה' סור מרע. ועתה התבונן בסוד המקרא הזה. כי האמנם אם החוטא לא שב אל ה', לא יתכפר עונו בפועל החסד, כמו שנאמר (דברים י, יז): אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, ופירשו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט משלי י"א תתקמ"ז): לא יקח שוחד מצוה, למחול ולהעביר על העונות. ועוד אמרו (ב"ק ג, א): כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרו הוא יותרו חייו, אבל מאריך אפים, ואם לא ישמעו, ימד פעולתם אל חיקם. אכן זה שאמר שלמה עליו השלום "בחסד ואמת יכופר עון" - על בעל התשובה דיבר, כי יש עבירות שהתשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים, כאשר יתבאר בשער הרביעי. והנה החסד יגן בעד החוטא וישמור עליו מן היסורים, בשגם הצל יציל מן המות, כמו שכתוב (משלי י, ב): וצדקה תציל ממות. ועוד יש עון, והוא עון חלול השם, שהתשובה ויסורים תולים ומיתה ממרקת, כמו שנאמר (ישעיה כב, יד): אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו. והנה כאשר האדם משתדל לתמוך ביד האמת, ויעזור אחריה ויתעורר בדבריה, והופיע אורו לעיני בני עמו, ויחזק ידי אנשי האמת ונשא ראשם, וכתות השקר ישפילם יגיעם עד עפר, הנה אלה דרכי קדוש ה' והוד והדר לאמונתו ועבודתו בעולם, ועוז ותפארת במקדש תורתו, על כן בהרבות פעליו לקדש את ה' ולעודד האמת להכין אותו ולסעדו, ונסלח לו מעון החלול עם התשובה בשומו האמת לעומת אשמת החלול, מדת תשובתו נגד מדת משובתו זה באור "בחסד ואמת יכופר עון":

10. משנה ברורה סימן תרטו

(ג) ידאג כל השנה - שמא לא קבלו תעניתו ושמראים לו שהקב"ה אין חפץ בשימושיו [ד] ועיין באחרונים שכתבו דהוא דוקא כשלא היה מחמת רוב אכילה ושתייה או מחמת הרהור וכדומה אבל כשיודע שבא מחמת הרהור וכדומה אף גדול עונו מ"מ אינו בספק מיתה כי הוא בעצמו גרם לו וכן אם עלתה לו שנה אינו מבוטח שהוא בן עוה"ב. איאת בספרים דעיקר תיקון למי שנכשל ח"ו בזה שיתחזק מכאן ולהבא בימי חייו בלימוד [ה] התורה וזכות התורה תגין עליו וכדאיאת במדרש תנחומא אם חטא אדם ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחיה [ו] אם למוד לשנות פרק אחד ישנה שני פרקים ואם למוד לשנות דף אחד ישנה שני דפים. [ואם אינו יודע למוד יתעסק עכ"פ במידת הצדקה והחסד ויחיה כמו שנאמר רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ע"ש במדרש] ועיקר לימוד התורה יהיה ע"מ לקיים דהלומד ואינו מקיים נוח לו שלא נברא כמו שאחז"ל וגם לא יהיה בכחה להגין עליו ח"ו:

11. שער הציון סימן תרטו

(ו) ואין כוונת המדרש דבתורה לבד יוצא אפילו בלא מדת החסד כלל, דהלא כבר אמרו חז"ל דהאומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו, אלא רוצה לומר דעיקר התיקון הוא על ידי התורה למי שיכולת בידו להבין דברי תורה, אבל מכל מקום צריך לעסוק גם בחסד ולרחם על הבריות, ועבור זה יכפר עונותיו, וכדכתיב בחסד ואמת יכפר עון, וירחמו עליו מן השמים להוסיף לו חיים, וכמו שאמרו חז"ל, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים:

12. הגהות מהרי"ץ חיות

פירש"ט הלל התם תונחיס בכני: ע"ב גבורא ויחין תחא תחא חורה שנחמר לתח קיה וחל תחבור.
ל"ב הכונה דלכאורה אינו מוכן כיון שאומר שאל ימכרו האמת ליכי מתי יקנה. וע"כ הכונה ע"ד שאמר ח"ל בגמרא פ' תרווחה כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל חטונו שנאמר פתורה אל עושה חליפין יש אלם כחפץ של זס תשליכ אלם למד איש אלם חכירו פנין אחד למתן שילמד חכירו עמו ענין
אחר אי"כ לכל אחד שני ענינים נידו וכן כאלן אומר ל' שיקנה האונות אשר אין אפשרות לחבור דאפילו אל לומד לאחד נשאר הענין שחזר נידו והיינו חורה דאלן אפשרות במכירה: גמרא דין גרמא דעשיראה

13. הגהות מהרי"ץ חיות

עוד לאחד נשאר הענין שחזר נידו והיינו חורה דאלן אפשרות במכירה: גמרא דין גרמא דעשיראה ניד. ג"כ הנה כלם תמהו איך נשא אלם תחא ועירש"י פחות מכשערה. וא"י שמעתי דכיר נקרא בלשון פירושלתי סעודה הנראה ונסעודה הנראה לריך להיות נשר ונשאר ר"י אללו העלם מסעודה הנראה. וע"כ סדר הדורות ערך ר' יוחנן שהביא ג"כ כן:

14. מהרש"א על ברכות דף ה/ב

חביבין עליך יסורין כו'. אשכחן בכמה דוכתין שהצדיקים היו מקבלים עליהם היסורין באהבה כהך עובדא דראב"ש בפרק הפועלים והיינו היכא דליכא ביטול תורה דהיו יסורין של אהבה כדאמר לעיל אבל כל הנהו עובדי דהכא משמע דהו חלישי כ"כ שהיה ביסורים שלהם ביטול תורה כדאמר דהיו צריכים להקים אותן ולכך קאמרי דלא הן ולא שכרן וק"ל:

15. מהרש"א על ברכות דף ה/ב

אי משום תורה כו'. הוא מבואר ע"פ מ"ש בשלהי מ"ק חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא וכתבו התוס' שם ובתוספות ס"פ כ"ד דשבת (קנ"ו ע"א) הא דאמרי' אין מזל לישראל י"ל ע"י זכות גדול משתנה המזל ולפעמים אין משתנה כדאמרי' בתענית בר"א פן פדת דא"ל כו' באולי דאיברי בעידנא דמזוני עכ"ל ואפשר דהיינו ההוא חולה דהכא שאמרו בר"א דסתם ר"א בגמרא הוא ר"א בן פדת וז"ש אי משום תורה שהיא חיי האדם כמ"ש כי הוא חייך ואורך ימך אין זה תלוי בזכות כי

לא כל אדם זוכה להרבות בתורה כמ"ש בזה דהכל במזל תלוי אפילו ס"ת שבהיכל וא' המרבה כו' ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה כו' דמזוני דעה"ו במזל תלוי וכמ"ש לו הקב"ה באולי דאיברי בשעתא דמזוני כדאמרי' במס' תענית ואי משום בני דין גרמא כו' ולא בזכותא תלוי אלא במזל וק"ל:

16. מרדכי על בבא קמא - אות ל

קיי"ל כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה [עיין בקולון שורש קס"א ענף א'] פסק רבינו מאיר דהני מילי בחפץ המבורר שהוא שלו ומחזיק בו ומסרב להחזיר לו אבל בשאר מילי שאין ידוע אם זה שלו אם לא לית ליה רשות אפילו הוה ליה פסידא לפי דברו דאם כן לא שבקת חיי לכל בריה דכל אחד יאמר לחבירו ודאי דידי מגזל קגזלת לי ויכה אותו ויחטוף אותו ויאמר עבידנא דינא לנפשיה דודאי רב נחמן לא פליג אמתני דפ' המקבל המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ועוד והא קרא כתיב בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט וכן מצאתי בספר יראים דר"נ אמר למילתיה בגזלן שדבר שלו בעין ורוצים לגזול [אותו] ממנו (או) [אם] הוציאה גזלן ולא נזקף דמי גזלתו במלוה וקרא דלא תבא אל ביתו לעבטו במלוה (ובזוקף) [או בנזקף] למלוה. וראיה מפ"ק דברכות [דאמר] בתר גנבא גנוב וטעמא טעים. והקשה ה"ר קלונימוס הלא מן הדין לקח דקיי"ל עביד איניש דינא לנפשיה וי"ל דהיינו דוקא אומו דבר עצמו שנלקח לו לאדם מותר לו ליקחנה בכל מקום שיכול להשיגו דומיא דמילתיה דבן בג בג דאמר שלו הוא נוטל אבל הכא לקח זמורות אחרים שלא גנב לו הארוס ומכאן הביא רבינו מאיר לדבריו דהא הכא ידע רב הונא בודאי שגנב לו דחלילה לו לרב הונא לעכב מספק וכן משמע הלשון מי קא שביק לי מינייהו והא קא גנב כוליה פ"ה הוא גונב יותר מכדי חלקו עיין פרק הגזל בתרא גבי ההוא שותא כו':

17. ספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף ה/ב

שם ואיכא דאמרי אייקר חלא ואזדבן בדמי דחמרא. מקשים איך נחלקים במציאות, ונראה לי בס"ד ששני כתות אלה שניהם שמעו דרב הונא מכר החבית, כל אחת דרך משל אלף זוזי, ושמועה זו היא אמת, ושניהם יודעים בכירור שזה הערך היה ערך היין, דלא אפשר שיהיה החומץ באלף זוז בשום זמן, ולכן כל אחד משני כיתות אלו עשה מדעתו אופן של הנס איך היה, ופליגי בסברה, והוא כי כת אחת סבירא ליה ודאי הנס נעשה באופן זה שהחומץ נהפך ליין, ולכך מכר החבית באלף זוז, שזה הוא ערך היין, דאם נאמר הנס היה שעשה הקב"ה סיבה שנצרף העולם באותו זמן לחומץ הרבה, ונתייקר ונעשה לפי שעה כערך היין, שנמכרה החבית באלף זוז, אם כן נמצא תועלת הנזכר לא נעשה לרב הונא לבדו, אלא לכל בעלי החומץ, וקשא למסבר כן, דאם רב הונא עשו לו נס להשלים הפסידו, שאר בני אדם למה ירויחו על ידי כך ריוח גדול למכור החומץ שלהם בערך היין, ועוד יש דוחק גדול בזה האופן, דלפי זה אין כאן הוכחה שנעשה הנס לרב הונא על אשר קבל ליתן לאריס חלקו, דיש לתלות דבר זה במקרה הזמן, ולכן מחמת קושיות אלו סבירא ליה שהחומץ נהפך ליין:

אך כת הב' סבירא ליה מוכרח אתה לומר שהנס היה באופן זה שהחומץ נתייקר ונמכר בערך יין באלף זוז, ואף על פי שיש דחוקים בזה כאשר אמרנו, עם כל זה מוכרחים לסבול דחוקים אלה, ולא נוכל לסבול קושיות שיש באופן הראשון, וקדא כללא אית לן למעוטי בניסא עדיף דקשא לעשות שינוי הטבע, ואם תאמר באופן הא' שנהפך החומץ ליין היה זה שינוי הטבע, ועוד קושיא חזקה יותר, דאין נהנין ממעשה נסים, ובפרט חסידים ואנשי מעשה, דבר זה אצלם כאיסור גמור, וכדאיתא בתענית דף כ"ד, דאמר לו רב מרי לא תיקנו מהאי דמעשה נסים הוא, ואף על גב דהוה רעב בעולם, וכן איתא עוד התם במעשה דרבי אלעזר איש ברתותא, דלא רצה להנות ממעשה נסים, יעויין שם, ולכן מחמת קושיות אלו סבירא ליה שהנס היה שנתייקר החומץ, נמצא בסברה הוא דפליגי, והשמועה היתה שנמכר החבית דרך משל באלף זוז וזו היא אמת

ונראה לי בס"ד לומר דכת הא' מתרצי להני קושיות כך, דאף על גב דשני הטבע קשה, עם כל זה הכא שאני שרצה הקב"ה לפרסם מעלת הצדיק רב הונא, וגם לפרסם כוחה של תשובה, ולכך עשה הנס בשינוי הטבע, דאית ביה פרסום יותר, וקושיא הב' מתרצי לה כי שינוי החומץ ליין אין הנס ניכר ונראה למראה עינים, כי מראה היין והחומץ שוים הם, ורק ההפך בטעם וריח, מה שאין כן הך גמרא דתענית ניכר הנס בשינוי החול להיות סולת, וכן גבי רבי אלעזר איש ברתותא ניכר הנס בעין, שנתמלא האוצר חטים מה דלא הוה, ועוד יש ליישב דהכא לא הרויח רב הונא מן הנס יותר ממה שהיה לו בידו תחלה, אלא רק נתמלא חסרונו מה שהיה צריך להפסיד בחומץ, כי תחלה היה לו יין בסך ארבע מאות אלף זוז, ועתה גם כן מכר החומץ בסך ארבע מאות אלף זוז, וכל כהאי גוונא יש להבין דאין בזה חשש משום נהנין ממעשה נסים:

ואפשר לרמוז בס"ד לפי דברי האיכא דאמרי דסבירא ליה אייקר חלא, נרמז בזה כוחה של תשובה, שהמכה עצמה תהיה רפואה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל, באומל שהוא מכה, בו הוא מרפא:

18. פתח עינים - להחיד"א

* איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואזדבן בדמי חמרא. אפשר דהני תרי לישני פליגי בפירוש דברי רב הונא שאמר קבילנא דיהיבנא ליה דאיכא דאמרי קמא סבר דרב הונא קבל לתת לו על מה שעבר נמי ומשום הכי סבר דהנס היה דהדר חלא והוה חמרא דכבר תקן גם לשעבר ומשויה נתקן היין. ואיכא דאמרי סבר דרב הונא קבל לתת לו מכאן ולהבא דוקא דמאי דהוה הוה ומשויה לא נתקן החומץ כמו שהוא לא תקן לשעבר רק בעבור מה שקבל להבא ניצול מהפסד ואייקר חלא וכי':

19. פתח עינים - להחיד"א

מיניה עכ"ד והשתא אפשר דהני לישני קשיא
להו דמה הרויח רב הונא בזה והלא אסור
ליהנו ממעשה נסים ולזה באו לתרץ כל חד
לפום שיטתיה נאיכא דאמרי קמא סבר דכיון
דמעיקרא הוה יין ועל ידי חטא נעשה חומץ
כי הדר והוי חמרא הו"ל כמבריה ארי דכבר
הוה יין ואריא דחטא חימצו והנס הבריה הארי
והדר למילתיה ושפיר. ואיכא דאמרי סבר דנס
גדול הוא ואסור ליהנות ממנו אלא המציאות
היה דאיירק חלא וכו' דכיון דהחומץ ישנו
בעולם מה שהוקר אינו בכלל אסור ליהנות
ממעשה נסים וכהיא דאמר רבי חנינא יאמר
לחומץ וידליק וידין עדיפא דלא נשתנה טבעו
ושפיר דמי ליהנות ממנו :

20. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף ג/א

על תפלתו שתהא סמוכה למטתי ומיירי בתפלת שחרית שאין לו לעשות שום מלאכה קודם שיתפלל דאי בתפלת ערבית צריך שיתפלל אותה לכתחלה ביציאת הכוכבים קודם שיאכל וישתה כדכתיבנא לעיל ורש"י ז"ל פ"י שהיה נזהר דאפי' לקרות לא היה רוצה אחר שעלה עה"ש עד שיתפלל ואומרי' רבני צרפת ז"ל **שלא מצינו בשום מקום שהלימוד יהא אסור. ואפי' לדברי רש"י ז"ל אין לאוסרו אלא כשלומד לעצמו מפני שיכול להתפלל תחלה ולחזור ללימודו אח"כ** אבל במי שלמד לאחרים ודאי מותר כיון שהשעה עוברת דוכות הרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד אח"כ שכן מצינו ברבינו הקדוש ז"ל שהיה מלמד לתלמידיו וכשהיה מגיע זמן ק"ש היה מעביר ידיו על גבי עיניו וקורא ק"ש וחוזר ללימודו ואח"כ הו' מתפלל ולא היה חושש אע"פ שהיה מגיע התחלת זמן התפלה ולא היישין שמא ישכח ותעבור השעה דכיון שהתפלה דרך הוא להתפלל אותה בכל יום יתן אל לבו הדבר ויזכור ויתפלל:

21. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף ג/א

שנים שנכנסו לבית הכנסת להתפלל וכו'. והוא הדין אם נכנסו בני אדם הרבה לבית הכנסת אע"פ שלא נכנסו ביחד שאותם שנשארו אחרונים יש לאחד להמתין לחבירו מיהו **אם נכנס יחידי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם תפלתו אין חבירו חייב להמתין לו** דכיון שרואה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס איגלאי מילתא דאדעתא דהכי נכנס ואינו מפחד אם ישאר יחידי **וכי אמרי' שחבירו חייב להמתין דוקא כשאינו מאריך בדבר אחר אלא בתפלתו אבל אם הוא מאריך בבקשות ובדברים אחרים אין חבירו חייב להמתין בשום ענין:**

22. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף ג/א

טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר טורף נפשו באפו. פ"י נפשו תפלתו מלשון ואשפוך את נפשי **ונפרעין ממנו מדה כנגד מדה כמו שהוא טורף לתפלת חבירו שמתוך שהניחו יחידי נטרפה תפלתו כך טורפין תפלתו שלא תהיה תפלתו מקובלת:**

23. מהרש"א על ברכות דף ה/ב

טורפין כו'. כענין שאמרו שיש מלאכי רחמים המביאים תפלת אדם לפניו יתברך ואם אין אדם זוכה לכך יש מלאכים אכזרים ומקטרגין שטורפין את תפלתו ומונעים אותה מלהגיע לפניו יתברך וז"ש טורף נפשו זו תפלה כפירש"י באפו שהוא מלאך האכזרי הנקרא אף כמ"ש בנדרים (ל"ב ע"א) והיא מדה כנגד מדה שהוא גורם לחברו שהוא חרד בתפלתו ונטרפת ...

24. ספר בנייהו בן יהוידע על ברכות דף ה/ב

שם טורפין לו תפלתו בפניו. נראה לי בס"ד טעם לזה כי המתנה שממתין לחבירו מורה על חיבור ואחדות, והיוצא ומניח חבירו במורא ופחד זה מורה על הפירוד, שאומר שלום עליך נפשי, ואינו רוצה בחיבור ואחדות, ולכן טורפין תפלתו בפניו, **כי על הרוב אין תפלתו של האדם שלימה מצד הכוונה, אך נשלם חסרונה מחמת הצטרפות שלה עם תפלות הצדיקים שהם שלימות, והם מושכים תפילות החלשים, כמו ספינה של אש שמושכת עמה ספינה פשוטה, ולכך זה שאין לו חפץ ורצון בחיבור ואחדות, אז מדה כנגד מדה תפלתו לא תהיה מצטרפת עם תפילות צדיקים השלמים, ונבדלת ונפרדת מהם, ואז יוכר חסרונה ואין בה כח לעלות, ולכך טורפין לו תפלתו בפניו, ולכך גורם גם כן סילוק שכינה מישראל, כי השראת שכינה בישראל יהיה על ידי קיום תרי"ג מצות, ובאמת אי אפשר שיהיה כל אדם מקיים הכל, אך על ידי החיבור ואחדות נחשב כל אחד ואחד קיים כל תרי"ג מצות, וזה לפי שיטתו שאינו רוצה באחדות וחיבור לכך גורם כך, ובזה יובן הילפותא מקרא לוא הקשבת למצותי, ופירוש רש"י שצותי לגמול חסד, וקשא למה נקוט לשון רבים, ובזה ניהא שאם המתנת שאתה מודה וחפץ בחיבור ואחדות, אז תזכה למצות רבים משל אחרים:**